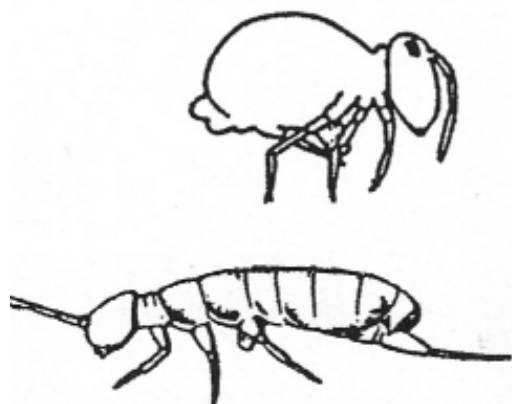

III.1. ONBESCHIKBARE NOMENCLATUUR
VAN DE COLLEMBOLA

Ik vroeg mij reeds geruime tijd af wie zich voor springstaarten interesseerde vóór Linnaeus zich met de naamgeving en indeling van het dierenrijk ging bezig houden. De literatuur hierover is spaarzaam en voor mij moeilijk toegankelijk. Ik heb toch een beperkt aantal bibliografische referenties gevonden die mij uiteindelijk terugvoerden in de tijd tot in 1740. Hier houdt het spoor echter (voorlopig) op...

Het volgende is een poging om de evolutie van de taxonomie van de Collembola te schetsen vanaf 1740 tot 1758, het officiële begin van de zoölogische nomenclatuur. Dit is een resultaat gesteund op het 'systematische' werk van onze werkgroep CAT (Computer Aided Taxonomy).

1740. Baron Charles de Geer

In 1740 beschrijft de Zweedse baron Charles de Geer in zijn 'Experimenta et Observationes de parvulis insectis, agili saltu corpuscula sua in altum levantibus, quibus Podurae nomen est, exhibitae (Acta Soc. Reg. Sci. Upsaliensis, p.48)' [Lubbock:3], als allereerste, vier soorten "Podurae" : twee aan het water voorkomende en twee aan land voorkomende soorten met een lang en gestrekt lichaam. De beschrijvingen zijn zeer nauwkeurig en elke soort is afgebeeld.

Alhoewel pas beschreven in 1740, heeft de Geer, naar eigen zeggen, de springstaarten reeds waargenomen in 1737 [Schaller:1]. Jammer genoeg heb ik het origineel werk van de Geer nog nooit te zien gekregen...

Baron de Geer kiest de uitermate funktionele naam "Podurae" voor deze diertjes op basis van het hun kenmerkende springorgaan. "Podurae" kan letterlijk vertaald worden in "pootstaartjes", m.a.w. "diertjes met een staart als een poot", waarmee ze zeer goed kunnen springen.

Podurae de Geer, 1740

Podura de Geer, 1740

aquatica cinerea de Geer, 1740

aquatica nigra de Geer, 1740

campestris cinerea de Geer, 1740

campestris nigra de Geer, 1740

1743. Baron Charles de Geer

In 1743 beschrijft de Geer in 'Beskrifning pa en insect kalled *Podura fusca*, *globosa*, *nitida*, *antennis longis*, *articulis plurimis* (K. Svenska Vetensk. Akad. Handl. 4(4), Stockholm p.296 - 305, PL.7)' [Lubbock:3] [Schaller:1,63] [Ellis:170, 179] voor het eerst een bolvormige springstaart. Weer voorzien van een gedetailleerde afbeelding. Hoewel volledig afwijkend van lichaamsbouw herkent de Geer aan de hand van de springvork toch het verband met de vier reeds in 1740 beschreven soorten.

Men kan deze beschrijving beschouwen als een aanvullende beschrijving van *Podura* de Geer, 1740, waardoor het genus *Podura* de Geer, 1740 een synoniem wordt van *Podura* de Geer, 1743.

Naamlijst anno 1743

Podurae de Geer, 1740

Podura de Geer, 1743

=in *Podura* de Geer, 1740

aquatica cinerea de Geer, 1740

aquatica nigra de Geer, 1740

campestris cinerea de Geer, 1740

campestris nigra de Geer, 1740

fusca de Geer, 1743

1746. Carolus Linnaeus

De Zweedse naturalist Linnaeus kent in 1746 in zijn 'Fauna Suecica, Ed. 1, Stockholmiae' [Lubbock:4] reeds tien *Podurae* (een verdubbeling van het aantal soorten!). Linnaeus kent vier van de vijf soorten van de Geer en voegt er zes nieuwe aan toe, waaronder twee nieuwe bolvormige soorten.

Hij twijfelt aan *Podura viatica* Linné, 1746. Misschien is die gelijksoortig met *Podura aquatica* Linné, 1746 [Lubbock:5]. De allereerste springstaart species dubius...

Hij geeft drie soorten een andere naam. Hiermee ontstaan de allereerste synoniemen voor soorten springstaarten...

Podura aquatica cinerea de Geer, 1740 is niet meer beschreven (niet meer beschreven taxa worden verder in de naamlijst aangeduid met '*').

We zullen moeten wachten tot Müller deze soort in 1776 'herontdekt'...

Linnaeus klasseert nog een springvorkloze soort bij het genus *Pediculus*. Een logische keuze op dat ogenblik, rekening houdend met het toen geldende hoofdkenmerk van de *Podurae* : de springvork.

Toch schrijft Linnaeus reeds : '*facies omnino Podurae*'.

Het is pas in 1873 dat de Engelse Lord John Lubbock dit opmerkt [Lubbock:5].

Daar ik de *Fauna Suecica* niet zelf heb kunnen raadplegen ben ik er niet in geslaagd de species naam van deze *Pediculus* terug te vinden...

Naamlijst anno 1746

Podurae de Geer, 1740

Podura Linné, 1746

=in *Podura* de Geer, 1743

=in *Podura* de Geer, 1740

ambulans Linné, 1746 [Linnaeus:609]

aquatica cinerea de Geer, 1740 *

aquatica nigra Linné, 1746

= *Podura aquatica nigra* de Geer, 1740 [Linnaeus:609] [Lubbock:4-5]

arborea nigra Linné, 1746

= *Podura campestris nigra* de Geer, 1740 [Linnaeus:609]

atra Linné, 1746

globosa fusca nitida Linné, 1746

= *Podura fusca* de Geer, 1743 [Linnaeus:608] [Lubbock:3-4]

nivalis Linné, 1746

= *Podura campestris cinerea* de Geer, 1740 [Linnaeus:609]

teres plumbea Linné, 1746

terrestris alba Linné, 1746

viatica Linné, 1746, s.d.

viridis Linné, 1746

Pediculus Linné, 1746

sp. Linné, 1746

= *Onychiurus ambulans* [Lubbock:5]

In 1758, het arbitraire begin van onze huidige taxonomie, neemt Linnaeus tien soorten op in het genus *Podura* [Linnaeus:608-609].

Hij laat *Podura viatica* Linné, 1746 weg omdat hij nu overtuigd is dat het een vorm van *Podura aquatica* Linné, 1758 betreft en voegt de nieuwe soort *Podura cincta* Linné, 1758 toe.

Podura terrestris alba Linné, 1746 wordt nu beschreven als *Podura fimetaria* Linné, 1758.

Podura ambulans Linné, 1758 wordt beschreven als '*Podura alba, furca extensa*' [Linnaeus:609].

In zijn 'Systema Naturae, Ed. XII, 1767' breidt hij de beschrijving als volgt uit : '*Podura alba, cauda bifida extensa obtusa. Corpus cylindricum, reliquis longius, album, molle. Punctum fuscum supra anum. Cauda setis 2 extensis, longitudine 1/2 corporis. Non salit.*'

Lubbock besluit in 1873 dat deze beschrijving niet past bij een springstaart maar overeenstemt met een Campodea soort [Lubbock:5]. Met andere woorden, dit is de eerste beschrijving van een dubbelstaart (Diplura).

Linnaeus geeft zelf nog een synoniem voor *Podura nivalis* Linné, 1758 :

Pulex nivis (= de sneeuw vlo ?) [Linnaeus:609].

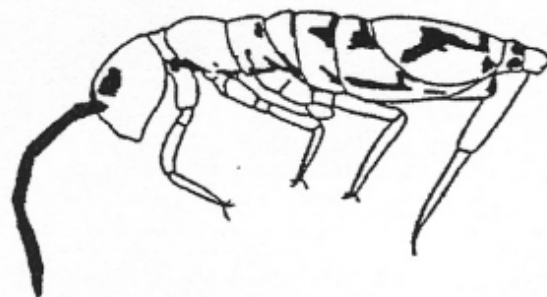
Dit synoniem is zelfs Lubbock ontgaan...

De referentie die Linnaeus zelf vermeldt heb ik nog niet kunnen ontcijferen, laat staan terug vinden...

De springstaartachtige *Pediculus* sp. Linné, 1746 wordt niet meer beschreven.

Deze springstaart verschijnt pas terug ten tonele in 1782 in de Geer's werk 'Gesch. Ins. vol. vii' onder de naam *Podura ambulans* de Geer 1782, nec Linné, 1758 [Lubbock:10]

ofwel *Podura terrestris nivea* de Geer 1782 [Lubbock:189].

Entomobrya nivalis (2mm)

Naamlijst anno 1758

Animalia Linné, 1758

Insecta Linné, 1758

Aptera Linné, 1758

=in *Podurae* de Geer, 1740

Podura Linné, 1758

= *Podura* Linné, 1746

=in *Podura* de Geer, 1743

=in *Podura* de Geer, 1740

ambulans Linné, 1758 = *Campodea staphylinus* [Lubbock:5,7]

= *Podura ambulans* Linné, 1746 [Linnaeus:609]

aquatica cinerea de Geer, 1740 * = *Isotomurus palustris* [Lubbock:3]

aquatica Linné, 1758 = *Podura aquatica* [Lubbock:3]

= *Podura aquatica* Linné, 1746 [Linnaeus:609]

=? *Podura viatica* Linné, 1746, s.d. [Lubbock:5]

= *Podura aquatica nigra* de Geer, 1740 [Linnaeus:609]

arborea Linné, 1758 = *Isotoma arborea* [Lubbock:3]

= *Podura arborea nigra* Linné, 1746 [Linnaeus:609]

= *Podura campestris nigra* de Geer, 1740 [Linnaeus:609]

atra Linné, 1758 = *Ptenothrix atra* [Lubbock:4-5]

= *Podura atra* Linné, 1746 [Linnaeus:609]

cincta Linné, 1758 = *Orchesella cincta* [Lubbock:7]

fimetaria Linné, 1758 = *Folsomia fimetaria* [Ellis&Bellinger:2]

= *Podura terrestris alba*, 1746 [Linnaeus:609] [Lubbock:5]

fusca Linné, 1758 = *Allacma fusca* [Ellis:170]

= *Podura globosa nitida fusca* Linné, 1746 [Linnaeus:608]

= *Podura fusca* de Geer, 1743 [Linnaeus:608]

nivalis Linné, 1758 = *Entomobrya nivalis* [Lubbock:3]

= *Podura nivalis* Linné, 1746 [Linnaeus:609]

= *Pulex nivis* (E.N.C. dec. 2. ann. 3. obs. 107) [Linnaeus:609]

= *Podura campestris cinerea* de Geer, 1740 [Linnaeus:609]

plumbea Linné, 1758 = *Tomocerus minor* [Lubbock:4-5]

= *Podura teres plumbea* Linné, 1746 [Linnaeus:609]

viridis Linné, 1758 = *Sminthurus viridis* [Lubbock:4-5]

= *Podura viridis* Linné, 1746 [Linnaeus:608]

Pediculus Linné, 1758 *

= *Pediculus* Linné, 1746 [Lubbock:5]

sp. Linné, 1758 * = *Onychiurus ambulans* [Lubbock:5]

= *sp.* Linné, 1746 [Lubbock:5]

Reeds vanaf het prille begin van de zoölogische taxonomie is de nomenclatuur beladen met synoniemen. We weten nu dat in de loop der jaren het aantal synoniemen steeds toeneemt. Voor de Collembola heb ik vastgesteld dat er maar half zoveel geldige namen zijn dan dat er synoniemen zijn... Wie het nut van onze naamlijsten nu nog niet moest inzien...

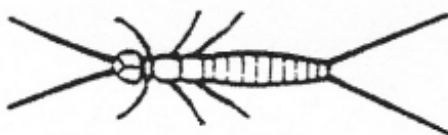
De Internationale Code voor Zoölogische Nomenclatuur specificeert dat alle namen vóór 1758, per definitie, 'onbeschikbaar' zijn. Vandaar de titel.

Pech voor baron de Geer...

Bibliografie

- [Ellis] - Ellis W.N., 1973, *Allacma fusca* (L.) and *Allacma gallica* (Carl) in Holland (Collembola: Sminthuridae), Entomologische berichten, deel 33, 1.IX.1973, p.170-179.
- [Ellis & Bellinger] - Ellis W.N. & Bellinger P.F., 1973, An annotated list of the generic names of Collembola (Insecta) and their type species, Monografieën van de Nederlandse Entomologische Vereniging No. 7, Amsterdam.
- [Linnaeus] - Linnaeus Carolus, 1758, *Systema Naturae*, Ed. X, Holmiae.
- [Lubbock] - Lubbock J., 1873, *Monograph of the Collembola and Thysanura*, London.
- [Schaller] - Schaller F., 1970, *Handbuch der Zoologie*, IV.Band: Arthropoda - 2.Hälfte: Insecta, Zweite Auflage, 2.Teil: Spezielles, Collembola (Springschwänze), Berlin.

Frans Janssens,
Nachtegaallaan 12 bus 12,
2660 Hoboken.

Diplura

Poduridae